

15-16 HAZİRAN'DA NE OLMUŞTU?

Aydınlık Dergisi, 18 Haziran 2006

Yıldırım Koç

DİSK Genel Başkanı Sayın Süleyman Çelebi, 15-16 Haziran 1970 olaylarını ve ilgili yasa değişikliğini Cumhuriyet Gazetesi'ne (15 Haziran 2006) şöyle anlatmış:

“Sendikaların herhangi bir işkolunda yetki alabilmesi için o işkolundaki işçilerin üçte birinin sendikaya üye olması gerekiyordu. Yasa çıkınca Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve CHP, Anayasa Mahkemesi'ne yasanın iptali için dava açarlar. Anayasa Mahkemesi yasayı iptal eder. İptal öncesi, 15-16 Haziran eylemleri de meydana gelmişti. 15-16 Haziran'da DİSK'in toplam üye sayısı 35 bindi. Oysaki 15-16 Haziran'a katılanlar, yüzbinlerle ifade ediliyordu.”

Bu söylenenlerde büyük hatalar var. Eğer haberi yazan Hüseyin Kıvanç, Sayın Çelebi'nin söylediklerini yanlış aktarmadıysa, DİSK Genel Başkanı'nın DİSK tarihinde çok önemli bir yeri olan bu olayı yeniden incelemesi gerekir.

15-16 Haziran 1970 olaylarına neden olan yasa değişikliği, Millet Meclisi'nde kabul edilmiş, ancak Cumhuriyet Senatosu'ndan henüz geçmediği için yasalaşmamış olan 274 sayılı Sendikalar Yasası'na ilişkindi. Yetkiyle ilgili değildi. Yetki konusu, 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Yasası'nın konusuydu. Bu konuda da, o zaman TÜRK-İŞ'e bağlı Genel-İş Sendikası'nın genel başkanı ve CHP milletvekili Abdullah Baştürk ve arkadaşları tarafından hazırlanarak Meclis'e sunulmuş olan bir yasa tasarısı vardı. TÜRK-İŞ'li Abdullah Baştürk yetki için yüzde 30'luk baraj öneriyordu (şimdiki yüzde 10'un yerine).

Eylemler yasa çıktıktan sonra Anayasa Mahkemesi'nin iptal öncesinde değil, yasa tasarısı henüz Parlamento'da iken gerçekleşti.

Yasa çıkınca başvuruyu Türkiye İşçi Partisi yaptı. Başvuru dilekçesini de, bu alanda 45 yıldır işçi sınıfına büyük hizmetlerde bulunmuş olan Prof.Dr.Alpaslan Işıklı hazırladı. Anayasa Mahkemesi yasanın tümünü değil, bazı maddelerini iptal etti.

Bu eylemler sırasında DİSK'in üye sayısı 100 bine yaklaşmıştı. DİSK'in 1967 yılında, kuruluşundaki üye sayısı yaklaşık 30 bindir. Eylemler İstanbul-Kocaeli bölgesinde oldu. Eylemlere yaklaşık 100 bin kişinin katıldığı söylenir (yüzbinler, değil). Eyleme katılanlar arasında DİSK'e bağlı sendikalara üye olmayan işçiler de bulunuyordu.

274 sayılı Sendikalar Yasası'nı değiştiren tasarı 11 Haziran 1970 günü Millet Meclisi'nde 3,5 saat süren bir görüşme sonucunda, TİP dışındaki tüm siyasi partilerin (CHP dahil) oylarıyla kabul edildi. Tasarıda öngörülen değişikliklerin en önemlisi, bir sendikanın ülke çapında faaliyet gösterebilmesi için işkolundaki sigortalıların en az üçte birini temsil etmesinin gerekli kılınmasıydı. Ayrıca, konfederasyonların da Türkiye'deki sendikalı işçilerin en az üçte birini temsil etmesi koşulu getiriliyordu.

15-16 Haziran, çeşitli işkollarında ve illerdeki işçilerin ücret dışı haklar için ortaklaşa ilk eylemi olması açısından, Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi içinde özel bir yere sahiptir. 1968-1970 döneminde gelişen olaylar, tek tek işyerleriyle sınırlı kalmıştı. İlk kez 15-16 Haziran'da çeşitli işkolları ve illerdeki 100 bin dolayında işçi işyeri sorunlarını aşarak ortak bir eylem gerçekleştirdi.

15-16 Haziran'ın diğer bir özelliği, işçilerin, kendi destekledikleri partilerin tavrını reddederek, ortak sınıf tavrında birleşmeleriydi.

15-16 Haziran yenilgiye uğradı; 274 sayılı Sendikalar Yasası, 29 Temmuz 1970 günü kabul edilen 1317 sayılı Yasayla istenilen biçimde değiştirildi.

DİSK, olayların çatışmaya dönüşmesi karşısında, barışçıl gösteri tavrını sürdürdü. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in 16 Haziran 1970 günü radyodan okunan mesajı şöyleydi:

“İşçi kardeşlerim, işçi sınıfının bilinçli temsilcileri, sizlere sesleniyorum. Beni iyi dinleyiniz. Anayasal haklarınız için direndiniz, direniyorsunuz. Anayasamız her türlü toplantı ve yürüyüşlerin silahsız ve saldırsız olacağını emreder. Bizler Anayasaya sınımsız bağlı işçiler olduğumuzdan, hiç bir hareketimiz Anayasaya aykırı olamaz. Ne var ki, bizim aramızda çeşitli maksatlar güden kişiler, çeşitli kılıklara bürünerek girebilirler. Hatta, kötüsü, gözbebeğimiz şerefli Türk Ordusunun bir mensubuna kötü maksatla taş atabilir, tahrikler yapabilirler. DİSK Genel Başkanı olarak sizi uyarıyorum.”

15-16 Haziran olayları sonrasında 5090 işçi işten atıldı ve kara listeye alındı. Bu da, 1961 sonrasında ve özellikle 1968-1970 döneminde işyerlerinde yetişen öncü işçilerin önemli bir bölümünün mücadeleye dışına çıkarılması demektir. Bu işçilerin büyük bir bölümü yıllarca iş bulamadılar. Bu darbe, 12 Mart'a karşı işçi sınıfından bir tepkinin gelememesinin önemli nedenlerinden biridir. Ayrıca, 15-16 Haziran 1970 olayları sonrasında, son üç yılın işçi hareketlerinin merkezi olan Marmara bölgesinde işçi sınıfı tümüyle sessizleşti. İşçi sınıfının bu geçici yenilgisi ise, özellikle gençler arasında işçi sınıfının tarihsel misyonuna karşı duyulan güveni sarstı, ortaya çıkan umutsuzluk, fokocu, şehir gerillacı ve öncü savaşçı siyasal eğilimleri güçlendirdi.

15-16 Haziran olaylarının önleyemediği yasa değişikliklerinin bir bölümü, TİP'in başvurusu üzerine, Anayasa Mahkemesi'nin 19.10.1972 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 9.2.1972 tarihli kararıyla iptal edildi. Ayrıca, bu tarihte sendika üyeliğinde noter koşulu aranmadığından, DİSK'e bağlı sendikalar üye sayılarını artmış göstererek yasa değişikliğinden olumsuz biçimde etkilenmekten kurtuldular.